

בס"ד. יום ג', וא"ו תשרי, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו'¹, וממשיך בכתוב², קחו עמכם דברים ושובו אל הוי', ומסיים³, ונשלמה פרים שפתינו. הנה פסוקים אלו תיקנו חז"ל לאמרם בהפטרה דשבת שובה (ללא נפק"מ אם הקריאה בתורה היא בפ' האזינו או בפ' וילך, והיינו, שלמרות השינוי בתוכן הפרשיות, מפטירין לעולם שובה ישראל)⁴, לפי שזהו כללות הענין דעשי"ת, כמובן מדרשות חז"ל ומהביאורים בתורת החסידות על פסוק זה. וצריך להבין הקשר והשייכות דפסוק זה עם מעלת התשובה דעשי"ת, שבהם צ"ל תשובה מעולה, וכמ"ש הרמב"ם⁵ שבימים אלו התשובה היא יפה ביותר ומתקבלת מיד, שנאמר⁶ דרשו הוי' בהמצאו גו', והיינו, שכיין שהקב"ה עצמו הוא באופן של קירוב (בהמצאו גו' בהיותו קרוב), ובלשון החסידות: קירוב המאור⁷, הרי לא שייך שיהיו באמצע ענינים המבלבלים ומעכבים כו', ובמילא מתקבלת התשובה מיד (בזמן, כמו הקירוב במקום כביכול). ונקודת הענין, שהפסוק שובה ישראל עד גו' בא לבאר עד היכן (עד כמה) צריך להיות ענין התשובה, ועל זה אומר שובה ישראל עד הוי' אלקיך, היינו, שאופן התשובה צ"ל עד אשר הוי' יהי אלקיך⁸, שזוהי מדריגת התשובה כפי שהיא בשלימותה בעשי"ת.

ב) והענין בזה, דהנה, החילוק בין אלקים (אלקיך) להוי' הוא, שאלקים הוא לשון רבים⁹, שמורה על ענין ההתחלקות, והיינו, התחלקות בזמן, עבר הוה ועתיד, והתחלקות במקום, ועד לכללות ענין ההתחלקות. אמנם, הוי' פירושו הי' הוה ויהי כאחד¹⁰, והיינו, שלמרות שבפועל רואים שהעבר הוא בפני עצמו, ההוה הוא בפני עצמו, והעתיד הוא בפני עצמו, וענין זה הוא לא מצד לעו"ז, אלא אפילו בקדושה צ"ל

(1) הושע יד, ב. שובה (סה, א). ד"ה הנ"ל תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' ג). תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 15).
 (2) שם, ג.
 (3) ראה שו"ע או"ח סתכ"ח ס"ח.
 (4) הל' תשובה פ"ב ה"ו.
 (5) ישע"י נה, ו.
 (6) דרך חיים כא, ב. כד, ד ואלך. סה"מ
 (7) תרנ"א ע' נג. תרצ"ז ע' 58. תרח"ץ ע' ב.
 (8) ראה פרש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז.
 (9) תו"א וארא נו, ב. סה"מ צ להצ"צ ה, ב. ובכ"מ.
 (10) זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיוהא פ"ז (פב, א).
 (11) ראה ד"ה שובה בלקו"ת דרושים לשבת

הסדר באופן שישנו עבר הוה ועתיד, ונפק"מ לכמה דינים בתורה כללות הענין דחילוקי הזמנים, וכן החלוקה דעבר הוה ועתיד, שיש ענינים שצריכים להיות דוקא זה אחר זה, ולא בהיפך הסדר (ולכמה דעות, אפילו לא בבת אחת, אלא זה אחר זה דוקא)¹⁰, הנה כל זה הוא מצד גדרי העולם כו', ואילו הענין דהוי' הוא באופן דהי' הוה ויהי' כאחד.

וזהו גם החילוק בין כללות ענין התומ"צ לענין התשובה. דהנה, כללות התורה ומצוותי' הוא באופן שנמשכים במדידה והגבלה, כמבואר באגה"ק¹¹ שרוב המצוות יש להם שיעור מצומצם כו', וכנ"ל שיש כמה ענינים שע"פ דין מוכרחים להיות מחולקים בזמן ובמקום דוקא. אך יש עבודה נעלית מזה, שהיא עבודת התשובה, והיינו, שאפילו אם חטא ופגם ועבר את הדרך ח"ו והחסיר בעניני תומ"צ, הנה עבודת התשובה היא ממלאת את כל החסרונות והפגמים, ולא זו בלבד שפועלת מילוי החסרון, אלא אדרבה, שנעשית תוספת גדולה, כפלים לתושי"2, עד כדי כך שצדיק גמור אינו יכול לסבול את ריבוי האור והגילוי שישנו במקום שבעלי תשובה עומדים¹³. אמנם, לכאורה אינו מובן, דכיון שבעבר חטא ופגם ועבר את הדרך, מהי התועלת בכך שלאחרי זמן מתחרט, ומתקן וממלא כו', הרי מה שהי' בעבר כבר אבוד (פאָרפּאַלן). אך הענין הוא, שזהו רק כל זמן שיש חילוקים בין עבר הוה לעתיד, אבל כאשר מתעלים לדרגא דשם הוי' (שזהו"ע שהוי' נעשה אלקיך, והיינו, שאלקיך הוא הוי'), שענינו הוא הי' הוה ויהי' כאחד, הרי כשם שבנוגע לעתיד יש לאדם בחירה חפשית, ובלשון הרמב"ם¹⁴: רשות לכל אדם נתונה כו', הנה כן הוא גם בנוגע לעבר, והיינו, שהוא בעה"ב על העתיד, על ההוה וגם על העבר, לתקנו כו', ועד שכאשר התשובה היא בשלימותה, תשובה מאהבה, אזי נעקר עווננו מתחילתו¹⁵, שלכן, המקדש את האשה על מנת שאין עליו חטאים, ועשה תשובה מאהבה, הנה ע"פ דין בנגלה דתורה ה"ה מקודשת, כמו המקדש את האשה על מנת שאין עלי' נדרים, והלכה אצל חכם והתירה, מקודשת, לפי שחכם עוקר את הנדר מעיקרו (כמי שלא הי' עלי' בשעת קידושין)¹⁶, וכמו"כ העושה תשובה מאהבה נעקר עווננו מתחילתו (כמי שלא היו עליו חטאים)¹⁷.

10) ראה ציונים לתורה (להר"י ענגל) כלל לה.

14) הלי' תשובה רפ"ה.

15) ראה יומא פו, סע"א ובפרש"י.

16) כתובות עד, ב (ובפרש"י).

11) ס"י.

12) איוב יא, ו. שמו"ר פמ"ו, א.

17) ראה לקו"ש ח"ז ע' 185. וראה גם

ד"ה ויהיו חיי שרה תשמ"ה (תו"מ סה"מ חשון ע' רפח ואילך).

13) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הלי'

תשובה פ"ז ה"ד.

ג) **וזהו** מ"ש (בהפטרת השבת של עשי"ת) שובה ישראל עד הוי' אלקיך, והיינו, שכדי שתהיי' התשובה בתכלית השלימות באופן שנעשה בעה"ב גם על העבר (שנעקר עווננו מתחילתו), הרי זה דוקא כאשר התשובה היא עד הוי' אלקיך, שהוי' נעשה אלקיך, היינו, שמתעלה לדרגת שם הוי', שהוא הי' הוה ויהי' כאחד, שלכן נעשה בעה"ב גם על העבר, כמו על ההוה והעתיד. וזהו גם מה שהתשובה דעשי"ת מתקבלת מיד, דכיון שאופן התשובה הוא עד שהוי' נעשה אלקיך, שמתעלה לדרגת שם הוי' שלמעלה מחילוקי ומדידות הזמן, לכן לא שייך שתהיי' שהיית זמן עד שתתקבל התשובה לאחר זמן, אלא התשובה מתקבלת מיד.

ד) **וענין** זה נעשה ע"י מ"ש בהמשך הכתוב: קחו עמכם דברים, שענין זה קשור עם ר"ה, שאז הוא בנין עולם הדיבור (כמבואר בקבלה וחסידות¹⁸), וכן הוא גם בפשטות, שהרי ר"ה הוא זכרון ליום ראשון¹⁹, כדי ליתן חיזוק למעשה בראשית הקשורים עם ענין הדיבור, שהרי בריאת העולם היתה ע"י דיבורו של הקב"ה, ויאמר אלקים גו'²⁰, כמארז"ל²¹ בעשרה מאמרות נברא העולם. ומש"נ כאן קחו עמכם דברים, ולא בלשון מאמר, הרי זה כדי להורות על החיזוק של עשרה מאמרות שנעשה ע"י הדברים (קחו עמכם דברים) שהם עשרת הדברות, כידוע מ"ש בזהר²² (ומבואר בכ"מ²³) על הפסוק²⁴ עשרה עשרה הכף בשקל הקודש, שעשרה עשרה רומז על עשרת הדברות ועשרה מאמרות, שע"י עשרת הדברות נעשה חיזוק בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם. וע"ד מארז"ל במסכת שבת²⁵ מאי דכתיב²⁶ ארץ יראה ושקטה כו', בתחילה יראה ולבסוף שקטה כו', דאמר ריש לקיש מאי דכתיב²⁷ ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין כו' (וזהו יום הששי, הששי המיוחד במקום אחר, ו' בסיון שניתנה בו תורה, שבו תלוי ויהי ערב ויהי בוקר של גמר בראשית), והיינו, שע"י קבלת עשרת הדברות נעשה ביסוס וחיזוק העשרה מאמרות ועל ידם גם העולם שנברא בהם.

23) ראה לקו"ת חוקת נו, סע"ג. ועוד.

24) נשא ז, פו. וראה גם סה"מ תרנ"ט ע'.

קמו ואילך. תש"ד ע' 75 ואילך.

25) פח, א (ובפרש"י).

26) תהלים עו, ט.

27) בראשית א, לא.

18) ראה לקו"ת פ' ראה לא, ג. דרושים

לר"ה ס, סע"א. ובכ"מ.

19) תפלת מוסף דר"ה, מר"ה כו, א.

20) בראשית א, ג. ועוד.

21) אבות רפ"ה.

22) ח"ג יא, ב.

ה) **ומסיים** בכתוב, ונשלמה פרים שפתינו. והענין בזה, דאף שנוסף על התשובה צ"ל גם ענין הקרבן, ובזמן שביהמ"ק הי' קיים הי' צריך להביא קרבן, וכל זמן שאינו מביא קרבן, הרי זה גופא הוכחה שאין תשובתו שלימה, מ"מ, בזמן שאין ביהמ"ק קיים, הנה ארי' הוא דרביע עלי²⁸, שע"פ תורה אינו יכול להביא קרבן, וכיון שהוא עשה כל התלוי בו, הרי זה באופן דונשלמה פרים שפתינו, והיינו, לא רק באופן שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה (כדאיתא בגמרא בסוף מנחות)²⁹, אלא באופן שמצדו ישנו כל הענין בשלימותו. ולהעיר, שאף שישנו גם הענין דכתב על פנקסו כשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה³⁰, שענין זה יכול להיות גם עכשיו, הרי גם ענין זה אינו הקרבת קרבן בפועל, כי אם בדוגמת ונשלמה פרים שפתינו, אלא שהדיבור נמשך ובא גם בכתב, כיון שעלול לשכחו, אבל לולי ענין השכחה הי' מספיק הדיבור בלבד, ע"י העסק בתורת עולה וכו' (ככל פרטי הענינים שנימנו בסוף מנחות), שע"ז נעשה הענין באופן דונשלמה פרים שפתינו.

ו) **וזהו** שובה ישראל עד הוי' אלקיך גו' קחו עמכם דברים ושובו אל הוי' וגו', ככל פרטי הענינים שבהמשך הכתובים עד לסיום ההפטרה, שזוהי כללות העבודה שעל ידה פועלים את כל הענינים דעשי"ת, עד ליוהכ"פ, שאז נעשה הענין דסלחתי כדברך³¹, ועד לסיום וחותם דתפלת נעילה, שאז אומרים³² הוי' הוא האלקים³³, שזהו כמו הענין ד(שובה ישראל עד) הוי' אלקיך, שהוי' ואלקים כולא חד³⁴. ומזה באים לשנה הבאה בירושלים, כפי שכל בני"מ מכריזים (שרייען אויס) בקול אחד וכולם יחד, לאחר התקיעה גדולה (למעלה מגדרים, וללא מדידה והגבלה), כדאיתא בספרים³⁵ שזהו בדוגמת הענין דתקע בשופר גדול לאחרתנו, כמ"ש³⁶ והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים גו', במהרה בימינו, ע"י משיח צדקנו.

(28) לשון חז"ל — עירובין עח, ב. שבועות כב, ב.
 (29) ראה לקו"ש חי"ח ע' 413 ואילך.
 (30) שבת יב, ב. וראה שיחת וא"ו תשרי תשמ"א. לקו"ש שם הערה 51.
 (31) תנחומא פקודי יא. פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח.
 (32) שו"ע אדה"ז או"ח סתרכ"ג ס"י.
 (33) ואתחנן ד, לה; לט.
 (34) ראה זהר ח"א יב, א. ח"ב כו, ב. קסא, א ואילך. ח"ג רסד, א (ברע"מ).
 (35) ראה לקו"ת דרושים לר"ה ס, ריש ע"ג.
 (36) ישע"י כז, יג.